

12928

308/47.925

2-68

520

С.1930/1432

Գ. ՂԱԶԱՐՅԱՆ

**ԿՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒ-
ԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԿԵՆՅԱԳԱՅԻՆ
ԽՆԳԻՐՆԵՐԸ ԳՅՈՒՂՈՒՄ**

**БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ПОСТОЯНСТВЕННОЙ
Академии Наук
СССР**

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԾՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ - 1930

18.06.2013

12928

81020

ՀԱՅԿՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ
ՀԱՅԿՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ
ՀԱՅԿՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ԿՈՒՆՏՐԱԿԱՆ ՇԵՂԱՓՈՒՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԿԵՆՑԱՂԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԳՅՈՒՂՈՒՄ

«Անգրագետների յերկրում չի կարելի կոմունիստական հասարակարգ ստեղծել»:

Լ Ե Յ Ի Ը

Հոկտեմբերյան և Նոյեմբերյան հեղափոխութունները բավական ուժեղ թափով և հիմնովին փոխեցին Հայաստանի պրոլետարիատի հին կենցաղը, նրա ընտանեկան և տնտեսական կյանքի բոլոր ձևերն ու սովորությունները:

Մեր յերկրում պրոլետարիատը քաղաքական իշխանությունը վերցնելով իր ձեռքը՝ սոցիալիստական շինարարության, յերկրի ինդուստրիացման համառ աշխատանքների հետ միասին՝ զեն և շարտել հին փտած կենցաղը և լծվել կուլտուրական շինարարության, կուլտուրական հեղափոխության վիթխարի գործին և կերտում և այսօր նոր կենցաղ, պրոլետարական կարմիր կենցաղ:

60921-67

Գրատ. № 1119

ՊԵՏՐՈՍԻ ԶԵՐԿՐՈՐԻ ՏՄԱՐԱՆ ԶԵՐԵՎԱՆՈՒՄ

Գրատեղ. № 2755(բ.) Գրատ. № 1168 Տիր. 3000

Մեր հնգամյա պլանը, վորը վոչ այլ ինչ է, չեթե վոչ սոցիալիզմի կառուցման մաթեմատիկորեն հաշված ճշգրիտ պլանը, վոչ միայն հեղաշրջելու չե մեր ժամը արդյունաբերությանը և յերկիրը յենթարկելու ինդուստրիացման, այլ և ստեղծելու չե այն կուլտուրական կյանքը, կուլտուրական այն հսկա հեղափոխությունը, վորն այսօր մեր կուսակցության ուշադրության գլխավոր մեխերից մեկն է հանդիսանում:

Հնգամյա պլանի հաջող կիրառման և պրոլետարիատի ստեղծած կուլտուրական կյանքի, կուլտուրական հեղափոխության և պրոլետարական կենցաղի վերջնական հաղթանակից է կախված նաև գյուղի կուլիկտիվիզացիան, գյուղատնտեսության վերակառուցումը, հին կենցաղի վերացումը և, վերջապես, կուլտուրական հեղափոխության հաղթանակը:

Միանգամայն անժխտելի չե այն փաստը, վոր Հոլոստեթերյան մեծ հեղափոխությունը և նրա հարազատ ծնունդ Նոյեմբերյան հեղափոխությունը բավականաչափ ուժեղ թափով ու ցնցումով յերերել, շարժել ու

հեղաշրջել են նաև մեր գյուղը և հին, փլուտած կենցաղին հակադրել նոր կենցաղը: Խորհրդային Հայաստանի ներկայիս գյուղը շնորհիվ Հոկտեմբերյան Նոյեմբերյան հեղափոխության՝ շատ բաներով և փոխվել, առաջագլմել:

Հայաստանի խորհրդայնացումը միանգամայն հեղաշրջեց Հայաստանի աշխատավոր գյուղացու թե քաղաքական, թե տնտեսական, թե կուլտուրական կյանքը և բաց արավ նրանց դասակարգային պայքարի մշուշապատ գիտակցության աչքերը: Խորհրդային Հայաստանի բանվորն ու գյուղացին ըմբռնեցին խորհրդային իշխանության և նրա ղեկավար կոմմունիստական կուսակցության իսկական եյությունը, նրա նպատակները:

Այդ ըմբռնումն ու գիտակցությունը, գլխավորապես այս փերջին հինգ տարվա ընթացքում, ավելի ակնհայտի դարձավ ու խորացավ: Հենց իրենց բանվորի, աշխատավոր գյուղացու ձևքով, նրանց հեղափոխական կամքի ուժով իրար յետևից առաջ յեկան, ստեղծվեցին ու ծաղկեցին

սպառնողական, գյուղատնտեսական, աչգե-
դործական, տնայնագործական կոոպերատի-
ցիան, վարկային ընկերությունները, փոկե-
րը, գյուղատնտեսական, մեքենատուտագոր-
ծական ընկերությունները, չքավորական
խմբակները, զանազան տեսակի արտիկները,
վերջապես . կոլեկտիվ տնտեսությունները,
խրճիթ-ընթերցարանները, լիկկայանները
ճկոչի անգրագիտությունը ընկ.՞ք-ը, մե-
ծահասակները, գյուղատնտեսական և յե-
րիտգպրոցները, վերջապես տասնյակ հա-
րյուրավոր գյուղական դպրոցներ, տասնյակ
հազարավոր աշակերտներով, պատժողովներ,
հասարակական այս կամ այն կազմակեր-
պություններ, կարմիր անկյուններ և այլն
և այլն:

Բացի վերոհիշյալներէց, մեր տարած հա-
մառ աշխատանքների արդյունք ու հետե-
վանք են նաև բազմաթիվ շինարարական
աշխատանքներ, գյուղական աշխատավոր
տարրերի ակտիվացումն ու նրանց լծվելը
մեր սոցիալիստական շինարարությունը,
կուսակցական, կոմյերիտական և պիոներա-
կան կազմակերպությունների աչքի գար-

նող աշխուժացումն ու ակտիվացումն, բա-
րակների կազմակերպումը, նրանց մեջ տա-
րած և տարվելիք կուլտուրական, կրթա-
կան աշխատանքները և այլն:

Ահա այս բոլորը գալիս են ասելու և
ապացուցելու, վոր խորհրդային իշխանու-
թյունը խոշոր գործ է կատարել բանվորի
և աշխատավոր գյուղացու համար, բոլոր
բնագավառներում, վոր գյուղացու հին
կենցաղի մեջ պղալի ճեղքվածք է առաջ
չեկել, ճեղքվածք, վորը պետք է ավելի
խորացնել ու լայնացնել:

Սակայն դժբախտաբար պետք է ասել և
խոստովանել, վոր պոռոզ մտած նոր կեն-
ցողը դեռ թույլ է հին կենցաղի մոտ, վորը
համառորեն իր տեղը բավական մեծ դժվա-
րություններ է դիմում նորին:

Ահա, հին կենցաղի համառ զիմադրու-
թյան և նորի դանդաղ քայլերի պատճա-
ռով է, վոր գյուղում տարած և տարվելիք,
թե սոցիալիստական, թե կուլտուրական և
այլ աշխատանքներ հանդիպում են խոշոր
խոչընդոտների ու խանգարում, դանդաղեց-
նում մեր բոլոր աշխատանքների ընթացքն
ու գրոհը:

Գյուղի աշխատավոր մասսաների քաղաքական, տնտեսական, շինարարական, կուլտուրական և այլ հետաճողությունը հետևանք է հին, փտած կենցաղի, վորն մեջ հաղարավոր տարիներ ապրել ու շնչել են նրանք, և վորոնք, դժբախտաբար վորպես ժառանգություն անցել են մեզ, Հին, փտած կենցաղ, վորն ամենախոշոր պատճառներից է մեր անդրագիտության և անկուլտուրականության: Մի ցավ, մի հոգս, վորն այսոր գերմարդկային անսպառ ուժ, չեսանդ ու դրամական խոշոր միջոցներ է պահանջում վերացնելու և հաղթահարելու այն:

Սորհրդային իշխանության և նրա ղեկավար կոմունիստական կուսակցության մղած հուժկու պայքարը՝ քաղաքական, տնտեսական, գյուղատնտեսության վերակառուցման, ինդուստրիացման, տրանսպորտի ֆրոնտներում և մի շարք այլ բնագավառներում հաջողությունը տանելուց հետո վերջին 3-4 տարվա ընթացքում, ղխավորապես 1928 թ. սկսած, իր ամենամեծ ուշադրության առարկան, մեխը, աշխատանքի կենտրոնը դարձրել է դեպի կուլտուրական

աշխատանքը, անդրագիտության վերացման - կուլտուրական հեղափոխության հրատապ վիթխարի դործը:

Հին կենցաղի մնացորդների, կրոնի ու մի շարք մլասակար սովորությունների ու յերևույթների դեմ անխնա պայքարիլը և կուլտուրական հեղափոխության անհրաժեշտությունն այսոր մեզ համար, այնքան և հասունացիլ, աղաղակող փաստ դարձել, վոր մեր կուսակցության 15-րդ համագումարը, նրանից հետո մինչև այժմ յեղած թե Համաիւթենական կենտկոմի և թե Հայաստանի կենտկոմի պլենումները բավական լուրջ զբաղվել են կուլտուրական հեղափոխության խնդիրներով և արել մի շարք գործնական վորոշումներ:

Ընկ. Լենինն իր կենդանության ժամանակ, իր վերջին հողվածներից մեկում կուլտուրական խնդիրների մասին հետևյալն է գրում. «Այդ արմատական փոփոխությունը կաշանում է նրանում, վոր մենք առաջ ծանրության կենտրոնը դարձնում եյինք, և պարտավոր եյինք դարձնել, քաղաքական պայքարը, հեղափոխությունը,

խիսանության նվաճումները և անդ: Իսկ այժմ ծանրության կենտրոնը փոխվում է այն չափով, վոր փոխանցվում է խաղաղ կազմակերպչական, «կուլտուրական» աշխատանքի: Յիս. պատրաստ եմ ասելու, վոր ծանրության կենտրոնը մեզ համար փոխանցվում է կուլտուրականության, չեթե չլինիլին միջազգային փոխհարաբերությունները, չեթե հարկադրված չլինիլինք պաշտպանելու մեր դիրքերը միջազգային մասշտաբով: Բայց չեթե մի կողմ թողնենք այդ և սահմանափակվենք տնտեսական փոխհարաբերություններով, ապա մեզ մոտ այժմ իրոք վոր ծանրության կենտրոնը պարփակվում է կուլտուրարարության մեջ:

Ուրեմն սրանից պարզ չերևում է, վոր մեր կուսակցությունը և նրա հանձարեզ առաջնորդ — ընկ. Լինինը վաղուց զբաղեցնեն կուլտուրարարության, կուլտուրական հեղափոխության խիստ կարևորությունը, բայց մեր դրությունը միջազգային քաղաքական ջրապտղւտում՝ թույլ չի սովել, վոր «ծանրության կենտրոնը մեզ համար փոխանցվի կուլտուրարարության»:

Այսոր գյուղական թե անհատական տրեստսությունների և թե կոլտնտեսությունների արագ աճման, գյուղատնտեսության վերականգնման, մեր յերկրի ինդուստրիացման, քաղաքի գործարանային, արդյունաբերական ճյուղերի, սուրանքների աճման հետևանքով, գյուղի շերտավորման, կուլակների բացահայտ աշխուժացման — ակտիվացման հետևանքով ակտիվացում կա և չքավորի, բատրակի ու միջակի կողմից: Ահա այդ պատճառով էլ այսոր մեր գյուղը դարձել է դասակարգային սոցիալիստական տերաբն: Պայքար, վորից հաղթանակով դուրս գալու համար պետք է ունենալ բավական փորձված և սուր զենք, խելոք և հմուտ տակտիկա ու քաղաքականություն: Այնպես պետք է անել, վոր չքավորի ու միջակի դաշինքն էլ ավելի ամրանա ու անխզելի դառնա: Մի դաշինք, վորի մասին իոսեղ են ընկ. Լենինը և նրա կուսակցությունը: Դաշինք, վորը կապված պետք է լինի այն ամուր ողակներով, վոր կուլ ու կոլիկ է ուսական հեղափոխական հաղթական սրտիտարիատը:

Յեկ այս բոլորն արագ, անսխալ և արդյունավետ կարվի այն ժամանակ, չիր մինք գյուղում վերացրած կլինենք հին կենցաղը, նրա մնացորդները՝ կրոնը, աստվածն քարացած գաղափարը և գյուղում առաջ կբերենք կուլտուրական հեղափոխություն: Կուլտուրական հեղափոխություն իմաստը բացատրելու համար ընկ լենինը դեռ 1923 թվին ասել է հետևյալը.

«Մեր առջև ծանրանում են չերկու գլխավոր խնդիրներ, վորոնք դարաշրջան են կազմելու: Իս մեր ապարատի բարեփոխություն խնդիրն է, ապարատի՝ վոր բոլորովին բանի պետքական չե, և վորը մենք ամբողջապես ժառանգել ենք հին ժամանակաշրջանից:

«Այստեղ, հինգ տարվա պայքարի ընթացքում, մենք լրջորեն բարեփոխել վոչինչ չըկարողացանք:

«Մեր չերկրորդ խնդիրն է գյուղացիության համար կուլտուրական աշխատանք կատարելը: Իսկ այդ կուլտուրական աշխատանքը գյուղացիության մեջ, վորպես անասական մի նպատակ, հետապնդում է

հատկապես կոոպերացումը: Լիակատար կոոպերացման պայմաններում մենք արդեն չերկու վտարով կանդնած կլինենք սոցիալիստական հողի վրա: Սակայն լիակատար կոոպերացման այդ պայմանը յենթադրում է իր մեջ գյուղացիության անսխալ մի կուլտուրականություն (հատկապես գյուղացիության, վորպես հսկայական մի մասսայի), վոր այդ լիակատար կոոպերացումն անհնարին է սուանց մի ամբողջ կուլտուրական հեղափոխություն»:

Ահա թե ինչպես է հասկացել ընկ. Լենինը կուլտուրական հեղափոխությունը և հանճարեղ կերպով ընորոշել նրա կարևորագույն դերն ու նշանակությունը գյուղական հոծ մասսաների ու նրանց աշխատանքների բոլոր բնագավառներում, կուլտուրական կյանքի ասպարիզում:

Գյուղական տնտեսությունների (թե անհատական, թե կոլեկտիվ) աճման, գյուղի շիրտավորման և դասակարգային սուր ներհակությունների ու ներկայիս սկսված ուժեղ պայքարի հետևանքով՝ գյուղի աշխատավոր տարրերը բավականաչափ աշխու-

ժացել, ակտիվացիլ են ու իրատ պահանջ են դրում կուլտուրական աննդի. նրանք ծարավի չեն լծվելու կուլտուրական հեղափոխութեան աշխատանքներին և նվաճելու կուլտուրական բոլոր բարիքները, նվաճելու և ամբողջելու հեղափոխութեան դասուկարգային իդեոլոգիայի բարձունքները: Բարձունքներ, վորոնք նույնքան կարևոր և նշանակալից են մեր սոցիալիստական, կուլտուրական շինարարութեան, Հոկտեմբերյան, Նոյեմբերյան հեղափոխութուններին նվաճումներէ տարածման ու խորացման համար, վորքան վոր քաղաքական, տնտեսական, արդյունաբերական, կոոպերացիայի և կոլլեկտիվիզացիայի հրամայողական բարձունքների նվաճումները, վորոնց Խորհրդային Միութեան հեղափոխական ու հաղթական պրոլետարիատը հասել է բավական յերկար, ծանր, բայց բավական համառ ու հերոսական պայքարից հետո:

Պետք է խոստովանել և ընդգծել, վոր կուլտուրական, հեղափոխութեան, անդրափոխութեան վերացման, հին կենցաղի դեմ կռիվու և իդեոլոգիական ֆրոնտում մղվե-

լիք մեր պայքարը բավական լուրջ, միանգամայն դժվարին պայքարներից է: Բայց կոմունիստական կուսակցութեան և խորհրդային իշխանութեան նկատմամբ նա անհաղթելի ուժ ու դժվարին խոչընդոտ չէ: Մեր կուսակցութունը դրանից ավելի խոշոր դժվարութուններ է հաղթահարել և նրանց ծունկի բերել իր յերկաթի, հզոր, անսասան կարողութեան ու կամքի առջև: Այնպես վոր նա բավականաչափ ուժ կունենա հաղթանակով դուրս գալու նաև այս պայքարից: Պայքար, վոր տարվում է կուլտուրական հեղափոխության ռազմադաշտում:

Հին կենցաղի, հին վստահար սովորութունների դեմ մղվելիք պայքարի և կուլտուրական հեղափոխութեան ճակատում սկսված կռիվի զենքերը պետք է լինեն վերին աստիճանի սառ, փորձված և զգուշ, վորպեսզի այդ պայքարի ընթացքում խոշոր սխալներ ու թյուրիմացութուններ չկատարվեն, վորպեսզի մեր հաղթանակը լինի կատարյալ և ապահովված լինեն կուլտուրական հեղափոխութեան հաղթանակներն ու նվաճումները:

Այժմ տեսնենք, թե հին կենցաղի ինչպիսի մնացորդներ, ինչ սովորություններ գոյություն ունեն գյուղում: Սովորություններ, վորոնց դեմ մինչև այժմ շատ աննշան պայքար ենք տարել: Միայն այս վերջին չեղելու տարին և, վոր սկսել ենք պայքարել: Պայքարել, այն ել ավելի ուժեղ, ավելի անողոք, շեշտակի ու անվրեպ:

«Մաճկալ» թերթի 2000 գյուղթղթակիցները, վորոնք հանդիսանում են գյուղի ակախիվ, առաջավոր ուժերը, և վորոնց վրա չե ներկայումս ծանրացած հին կենցաղի դեմ պայքարելու և նոր կենցաղ ստեղծելու աշխատանքի խոշոր բաժինը, շարունակ իրենց թղթակցությունների 25--30 տոկոսի մեջ դրում են հին և նոր կենցաղի մասին:

ՀԱՐՍԵՆՔ ՅԵՎ ՊՍԷԿ

Մեր գյուղում դեռ բավական համառ կերպով շարունակվում են «ծաղով», «կանչով», «խալաթով» (նվերներ) հարսանիքները: Այս ձևի, այս տեսակի հարսանիքները վոչ այլ ինչ են, չեթե վոչ շահադիտության,

թալանի «քաղաքավարի» միջոցներ: Հազար ու մի տեսակ ոչինքագություններով են արվում այդ հարսանիքները: Հազարավոր կուրյուղներ և ալլանդակ յերևույթներ են տեղի ունենում այդ հարսանիքների ժամանակ:

79-18609

«Ծաղով» վոչ միայն կուրակներն ու անկուսակցականներն են հարսանիք անում, այլև կուսակցականներից ու կոմյերիտականներից վոմանք: Գյուղթղթակիցները տասնյակ դեպքերի մասին գրել են «Մաճկալ»-ին: Մեկի փողը հենց վոր վերջանում է կամ թե խոշոր կարիք է ունենում փողի, ել պրծավ: Նստում է և ձեռաց վորոշում, միջոցը գտնում: Իր 12—13 տարեկան աղջկան կամ տղային նշանում և իր պես մի «խելոք» մտածողի տղայի կամ աղջկա հետ և առանց ուշացնելու պատկում, «քյարինը» կտրում, իր հարևաններին, ծանոթներին, բարեկամներին «պատվում»— թալանում: Հարևանիքին շատ-շատ ծախսվում է 100-150 ուրլի, իսկ կանչի, ծաղի, խալաթի ժամանակ հավաքվում է առնվազն 450-500 ուրլի դրամ և ուրիշ շատ նվերներ:

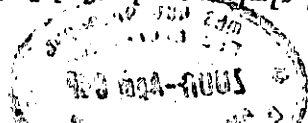

Ահա այդ և պատճառը, վոր չերբհմն մեր կուսակցականներից և կոմյերիտականներից վոմանք գայթակղվում և ամուսնանում են ծաղով, իրենց տնտեսությունը բարձրացնելու, փող վաստակելու նպատակով:

Ծաղով կատարված և կատարվող հարսանիքները կամ ամուսնությունները լինում են տերտերով, յեկեղեցու միջոցով և պսակադրության համար՝ բավական չաղ վարձատրություն են տալիս «սուրբ» տերտերներին:

Ըստ «Մանկալ»-ի թղթակիցների գրածների՝ ամուսնությունների համարյա 70 տոկոսը տեղի յեն ունենում բռնի ուժի և զանազան սպառնալիքների տակ: Գյուղում չիթե մի աղջիկ աչքադրած և լինում մի տղայի վրա, և փոխադարձաբար նրանք սիրում են իրար, աղջկա հայրը, համաձայն շահադիտական և այլ նպատակների, չի տալիս նրան և զոռով ամուսնացնում և իր ուզած տղայի հետ և չերբեք չի մտածում այն մասին, վոր դրանով դժբախտացնում և իր զավակին: Արժե, վոր այն մասին թույլ տանք, վոր խոսի «Մանկալ»-ի գյուղ-

Չ
Ե
Ն
Օ
Օ
Օ

թղթակիցը: Նոր-Բայազետի Ղարանլուղ գյուղից թղթակից Մխիկն Վեր կամքով գնաց» թղթակցության մեջ գրում և. «Հունվարի 30-ին Արսեն Բուլոյանի տղային նշանեցին բռնի կերպով: Աղջկան հարց եյին տալիս՝ առնձև՞ ես ես տղային, թե վոչ, իսկ աղջիկը պատասխանում եր՝ «վոչ», սակայն սրանով չի վերջանում. զոռով տանում են Ջագս: Աղջիկը Ջագսում ասում և, վոր այդ տղային չի սիրում, այլ սիրում և այս-ինչ կարմիր-բանակայինին»:

Շատ ընտանիքներ ել բացի շահադիտական նպատակներից, ունեն մի այլ նպատակ: Դա հետեյալն և. ամեն կերպ, ինչ գնով էլ լինի, աշխատել աղջիկ ուզել գյուղի ունևոր ընտանիքից, գյուղի զոռբա թայֆայից կամ թե այնպիսի ընտանիքից, վորից խորհրդային վարչական որդաններում կամ կուսակցական կազմակերպություններում աշխատողներ կան: Գյուղի մեչչանը, արբվատելն այն կարծիքի յեն, վոր դրանց միջոցով գյուղում կարող կլինի և առհասարակ կարելի յե ապահովել իր պատիֆը ու հեղինակությունը և վայելել վորոշ արտոնություններ:

Լինգավառի Վ. Թալինի մի կուլակային ընտանիքում իրենց փոքրիկ տղայի համար աղջիկ ուղեւոր առթիվ նշանվող տղայի հոր և ծերունի պապի միջև ծագում է խուսակցութիւն: Ահա այդ մասին նույն գյուղի թըղթակից Վարադդատ Թովմասյանը գրում է. «Ծերունի հայրն ասում, ե տղին. «Տո՛, հողն եշ, ախմախ գլխիդ, տո՛, դու քոն ես, չէս տեսնում, վոր մենք հարուստ տուն ենք: Իսկ աս տարի մեզանից 5 ուրբի ջրային տուգանք առան, 15 ուրբի յեւ գոմեշ գողանալու համար առան. դե՛հ, վոր մեկն առան, վոր մեկը թողնեմ ե: Դիւրնայ ազգը քյոմագով ե. նրանց Արտուշը գյուղխորհրդի նախագահ ե, Սարգիսը գործկոմի քարտուղար, սրանք վոր մեր քամակն անցան՝ բոլ ա ելի»:

Ահա այլանդակ հասկացողութիւնն և մըտալնութիւնն, վորոնք ժառանգութիւնն են մնացել հին, ցարական, դաշնակցական կառավարութիւնների: Քայքայաբազ, կուլակայաշտ քաղաքականութիւնից:

Թովակն տարածված և շատ սովորական յերևույթ ե աղջիկ փախցնելը: Մեր

գյուղերում դեռ հերոսութիւն, իգիթութիւնն ե համարվում աղջիկ փախցնելը:

Այս յերևույթն ու սովորութիւնը հին կենցաղի ամենաայլանդակ և կեղտոտ մնացորդներից ե, վորի դեմ մեր պայքարը պիտք ե լինի անողոք:

ԿՆՈՒՆՔ ՅԵՎ ԹՎՈՒՄ

Գյուղում թե կնունքը և թե թաղումը կատարում են մեծ մասամբ հին ձևերով ու ծիսակատարութիւններով: Քելխը դեռ գոյութիւն ունի, Բավական մոլեռանդ կերպով շարունակվում ե կնունք-մկրտութիւնը, կուլակային ունեւոր տարրերը բավական ճոխ և բազմամարդ կերուխումով են կատարում իրենց նորածինների կնունքը: Մկրտում են յեկեղեցում և խնդրում քահանային, վոր վորքան կարելի յե շատ մեռոն քսի յերեսայի մարմինն, մանավանդ ճակատին, վորպեսզի յերեսան «ծուլ» և «ավագակ» դուրս չգա: Չքավորները նույնպես, թեև չեն կարողանում ճոխ կերուխումով կատարել իրենց յերեսանների մըկըրտութիւնը, բայց ելի մի «թիթ» քեֆ

են սարքում: Միջակը, չքավորը թաղման կամ կնուկների ժամանակ մորթում ե իր մի հատիկ անասունը, անգամ լծկան յեզը, սեղանի վրա դնում ընտանիքի վերջին պատառ հացը՝ և այլն: Գյուղացին, դժբախտաբար, մի քելեխով դեռ վերջացած չի համարում իր պարտքը «հանդերձյալ կյանքի քաղցածներին»:

Ահա կենցաղ, սովորություն, վորոնք ազդում են նոր կենցաղի բեղմնավորմանը, վորոնք այնուհետև բավականին զգալի խոչընդոտ են լինելու, կուլտուրական հեղափոխության հակատուս արավելիք պայքարի ընթացքում, մեր բոլոր աշխատանքների գործին:

ԿՐՈՆՈՄՈՒԼՈՒԹՅՈՒՆ

Գյուղի հին կենցաղի մեջ ամենասուկալին և արմատականը կրոնամուլությունն է և նրա ազդեցությունը:

Մեր գյուղական ազգաբնակչության համարյա 60—70 տոկոսը բավական մեծ ակնաթուփյամբ ու ջերմհոանդությամբ դեռ հետևում և կատարում ե կրոնական վողջ

ծեսերն իրենց մանրամասն ձևականություններով և առանց բացառությունում բոլոր տոները:

Ջրորհնեքին վող միայն կուլակները, ունևորներն ու հավատացյալներն են մասնակցում, այլ մասամբ բատրակներից, չքավորներից և կոմյերիտականներից: Անցյալ տարվա ջրորհնեքին վերոհիշյալներից վող միայն լող մասնակցել են, այլ և մի գյուղում մի բատրակ 8 ուրբի յե տվել, խաչը ջրից հանել: Իսկ այս տարի քանաքեոցի չքավոր Ավետիս Նազարյանը, ինքն ել չքավորական խմբակի անգամ, խաչը ջրից հանել և և ամբողջ մի շաբաթ տանը կերուխում սարքել, կուլակներին կերակրել:

Իսկ այդ «խաչեղբայր» բատրակը չի բավականացել 8 ուրբի տերտերի գրպանը գցելով: Ուաչը տանելով իր տուն՝ խաչի գլխին կերուխում ել և սարքել:

Ահա այս ամենը գալիս են ասելու, վոր մեր բատրակների և կոմյերիտականների մեջ վող միայն հակակրոնական ագիտացիան, այլ և կուսդաստիարակչական աշխատանքները թույլ են տարվել:

Պետք է ուժեղացնել հակակրոնական պրոպագանդան, կազմակերպել անաստվածների նոր խմբակներ և չեղածներն էլ ուժեղացնել, աշխատանքի կոչել:

ՄՆՈՏԻՆԵՎՈՅՈՒԹՅՈՒՆ

Բավական խոր արձատներ ունի նաև սնտոխապաշտութունը, վորը վերացնելու, արձատախիլ անելու համար մինչև այժմ շատ քիչ աշխատանք է տարվել:

Հին «գորավոր» վանքերը, «սրբերը», խաչքարերը և այլն և այլն, գյուղական հավատացյալ, սնտոխապաշտ... և նախապաշարված խավերի համար դեռևս շարունակում են մնալ վորպես կուռքեր, ֆետիշներ և մարմնավորված հերոսներ, գերբնական ուժեր, վորոնց գործը շարունակ հրաշագործութուններն են, և վորոնք «ամենակարողն» են ամեն ինչ անելու: Յուրաքանչյուր տարի Հայաստանի տերրիտորիայի վրա գտնվող ուխտատեղիներում հազարավոր կենդանիներ են մորթում, «մատուղ անում» ի փառս հավատացյալների և ի ստամոքսն քահանաների...

1927 թվի դեկտեմբերի 8-ի լուսնի խավարումը խոշոր իրարանցում առաջ բերեց գյուղերում, և սկսեցին զանազան յենթագրություններ անել: Հենց այդ պատճառով էլ «Մաճկալ»-ի գյուղթղթակիցներից շատ-շատերն այդ մասին գրեցին «Մաճկալ»-ին և խնդրեցին բացատրություն, վորովհետև գյուղացիութունը մոլորության մեջ է և լուսնի խավարումը կապում է նոր զավիք պատերազմների, հիվանդութունների, սովի հետ և վերագրում ինչ-վոր գերբնական ուժի: Ահա այդ մասին գրած թղթակցություններից մեկը:

Շամշադինի Նորաշեն գյուղից Գրիգոր Ավագյանը գրում է.— «Հարց... դեկտեմբերի 8-ին, յերեկոյան ժամը 10-ին մեր գյուղում տեղի ունեցավ մի հրաշք. զիշերվա ժամը 9-ին լուսնի գուլնը փոխվեց, դարձավ սև, մի քսան րոպեից հետո լուսինն ստացավ իր սեփական լույսը: Դրա վրա գյուղացիութունն անհանգստություն է ստացել: Ասում են, վոր շուտով կոխվ է լինելու: Գյուղի կուլտուրական ուժերը չեն կարողանում պատասխան տալ: Խնդրում

եմ շուտ պատասխան տաք»։ Չնայած վոր վորոշ չափով չափազանցությունն է, բայց և այնպես փաստը մնում է փաստ, վոր գյուղում մնոտիապաշտութան, նախապաշարունակների և բնական զանազան չիրևելթնների առթիվ, նրանց շուրջը չեն կազմակերպել բնագիտական մատչելի զրույցներ։ Դրա համար ել այսօր վոչ միայն գյուղացին, այլև թերթի թղթակիցը, շատ թե քիչ գյուղի գիտակից տարրերից՝ չգիտեն, թե ինչի հետևանք է լուսնի կամ արևի խավարումը։

Մեր գյուղերում շարունակում են դեռ գոյություն ունենալ զանազան գրքացներ, բախտագուշակներ, թալիսման անողներ և այլն, վորոնք շարունակում են խավարի մեջ պահել գյուղացու միտքն ու գիտակցությունը և ապրել նրանցից կորզած փողերով։

Դժբախտությունն այն է, վոր այդ ֆալսի-գրքացներին հավատում են նաև գյուղում աշխատող վարժուհիներից, ուսուցիչներից և խորհրդալին ու այլ հաստատություններում աշխատողներից վոմանք։

Այս յերևույթները նույնպես խոշոր խո-

չընդոտներ են գյուղում տարվելիք մեր կուլտուրական պայքարի ասպարիզում։

ՍՐԻԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

Սրիկայության կամ խուլիզանության դեմ մեզ մոտ՝ Հայաստանում շատ քիչ պայքար է տարվել։ Թերևս լոկ այն պատճառով, վոր կարծել և ինքներս մեզ համոզել ենք, թե մեզ մոտ սրիկաներ չկան, կամ յեթե կան ել՝ քիչ են ու չարժե դրանց մասին մտածել։ Դա սխալ է, իհարկե։

Ցարական ռեժիմի և դաշնակցական քաղաքականության ներքո պատրաստված, նրանց ավազանում մկրտված, նրանց դասախարակած աներես և լոպպազ սրիկաներից դեռ շատ քչերն են ուղղվել և ճեթարկվել խորհրդալին որինապահության, նրա պրինցիպներին։

Այդ սրիկաները շարունակ թափառում են քաղաքի փողոցները, շուկան, մոտենում սրան-նրան, չնչին բանի համար վեճեր սարքում, հաճախ ել զանակներ հանդես բերում և վիրավորում սրան-նրան։

Հայհոյանքն, անտեղի կերպով մեկի վրա հարձակվելն ու ծեծելը, նախալ ձևով կնոջ

հետ ծանոթանալը, զենքի սպառնալիքի տակ բռնաբարություն կատարելը, թատրոններում, կինոներում և նման հասարակական տեղերում ազմկելը, ցինիկ արտահայտություններ ու բացականչություններ թուլջ տալը՝ այս բոլորը հին սեփմի խուրիզանական դաստիարակության հետևանքներն ու մնացորդներն են, վորոնց դեմ մեր պայքարը պետք է լինի շեշտակի և անողորմ:

Գյուղի սրիկաներն ել ունեն իրենց «աշխատանքի» ձևերը: Նրանք հացահատիկներ, խոտերի զեզեր են վառում, մարագներ ու տներ են հրդեհում: Բացի զրանից, զլշերները գնում են այս կամ այն այրի կնոջ տան վրա և աչլն և այլն:

Միթե այս արարքները սրիկայությունների չեն և սրանց հեղինակները սրիկաներ: Միթե սա հին կենցաղ չե և ամենաայլանդակ ժառանգությունը՝ նախկին կարգերից մնացած, վորի դեմ կովելու համար խոշոր դեր ու պարտականություններ ունեն կատարելու կոմսոմոլը, մեր վարչական մարմինները, առավել ևս մեր կարմիր միլիցիան:

ՀԱՐԲԵՑՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Հին կենցաղի մեջ գլխավոր և «պատվավոր» տրադիցիաներից է հարբեցողությունը կամ կոնծաբանությունը: Մի շարք գյուղերում կան հայտնի խմողներից կազմված շայկաներ, վորոնք բացի հարսանիքներում, այլև այս կամ այն հավաքույթներում խրմելուց, հարբելուց՝ նրանք գլուղում ունեն վորոշ մարդիկ, վորոնց մոտ այդ «սպեց» կոնծողները շարունակաբար հավաքվում և հարբում են:

Դժբախտաբար, չերբեմն այդ խմողների խմբերի մեջ մեկ մեկ ել ընկնում են թե կուսակցականներ, կոմյերիտականներ և թե գլուղում աշխատող այլ ընկերներ, մասնավորապես գյուղխորհրդի նախագահներից: Հարբեցողության հետևանքն այն է լինում, վոր ծագում են բավական անախորժ սկանդալներ, ծեծ, սպանություն և բռնաբարություններ:

Ցավոք սրտի պետք է ասել, վոր այս տարտի, այս յերևույթի դեմ կովելու ասպարիզում նույնպես վոչինչ չի արվել գլուղի կուս. և կոմյերիտ կազմակերպությունների

կողմից: Այ՛ն, արատ, վարակիչ հիվանդու-
թյուն ու դեֆեկտ, վորը նույնպես խոշոր
խոչընդոտ ե հանդիսացել և պիտի հանդիսա-
նա մեր կուլտուրական աշխատանքների ճա-
նապարհին:

ԹՊԹՈՒՍԸՂ

Հայաստանի համարյա բոլոր գավառնե-
րում տարածված ե թղթախաղը և զուամար-
բազուկթյունը, վորոնք նույնպես քիչ պախա-
րակելի, ալլանդակ ու հիվանդագին չերե-
վույթներ չեն: Յերևույթներ, վորոնք իրենց
ուրույն տեղն են գրավում հին կենցաղի
բնագավառում և առաջ են բերում բավա-
կան փաստակար, քաջքաջիչ հետևանքներ
գյուղական չերիտասարդ սերնդի կյանքում
և խոչընդոտ հանդիսանում գյուղում տար-
վելիք մեր բոլոր աշխատանքներին: Գյու-
ղերում կան զուամարբազների խմբեր, հա-
վաքույթի հատուկ տեղերով, վորոնք շա-
րունակ զբաղվում են այդ «յերանելի» ար-
հեստով և թալանում այն խեղճ ու կրակ
մարդկանց, վորոնք պատահամբ առաջին
անգամ ընկել են նրանց թակարդը:

«Մաճկալ»-ի թղթակիցների գրելուց չե-
րևում ե, վոր շատ չքավորներ, գյուղխոր-
հըրդի անդամներ և մյուս հիմնարկներում
աշխատող անձնավորություններից նույն-
պես՝ «հյուրընկալվում» են այդ «վաստակա-
լից» տեղերում և թալանվում վորտից գլուխ:
Ցավալին այն ե, վոր դրանցից շատերն ի-
րենց տան չեղած-չեղածը ծախում և թըղ-
թախաղում են դնում:

Պետք ե ասել, վոր գյուղի թղթամուղ դու-
մարբազների մեծ մասը հենց գյուղի սրի-
կաներն ու հարբեցողներն են:

Այս ախտի դեմ պաջքար մինչև այսօր
վոչ մեր մամուլն ե տարել, վոչ ել գյու-
ղում գոյություն ունեցող համապատասխան
մարմինները:

ՆԻՍՏՈՒԿԸՑ

Մեր գյուղացիների նխատուկացը, սո-
վորությունները 80 տոկոսով դեռ հինն են,
նահապետականը: Նոր կենցաղն իր պայ-
քարի ուղիների վրա, հանձինս հին կենցա-
ղի գերակշռող մնացորդների՝ հանդիպում ե
հսկայական խոչընդոտների:

Թոսնք փաստերով և որինակներով: Մեր գյուղացին տարրակա՞ն մաքրութեան, մաքուր հագնելու, մարմինը մաքուր պահելու, մաքուր ուտելու և խմելու մասին դեռ քիչ գաղափար ունի, իսկ յեթե վորոշ չափով ել ունի և կարճող կլինի, թերևս, մաքուր, քիչ տանելի, բարեկեցիկ կյանք վարել, նա չի անում այդ, վորովհետև մի տեսակ ծուլանում է, ինչպես իրենք են ասում՝ «ալարում» (թամբալանում) է, կարծես թե նոր կենցաղով ապրելը նրա համար սրբապղծություն է և դեմ ու հակառակ իր հանգուցյալ պապերին ու նախնիքներին:

Մեր գյուղերում դեռ շարունակում են 15-20 հոգով ապրել մի սենյակում, մի դարա դամում (սև տուն), իսկ շատ շատերն ապրում են ողաներում, անասունների հետ միասին, մի հարկի տակ:

Գյուղացիք լավ սննդի, հաճով, հոտով և սննդաբար կերակուրների մասին չեն մտածում: Ինչ վոր պատահում է, ինչպես վոր կարողանում են, այնպես ել չեփում, ուտում են: Գյուղացին ճննդի, կերակրների համար միշտ ել ամբարած ունենում է բա-

վական առատ, բազմազան համեմներ և կենսանյութեր, բայց դժբախտաբար այդ բոլորը դուր փշանում են: Ինչպես իրենք, գյուղացիներն են ասում, «ամեն ինչ կրակի վրա խըշփըշտորում ենք, ուտում»:

Հայաստանի բոլոր գավառներն ու գավառակները համարյա թե ունեն իրարից տարբեր տարազ—հագուստի հատուկ ձև, և սուկալի չեն մի շարք տարազներ: Որինակ՝ Ղարաբաղի, Զանգեզուրի և Դարալագյազի կանանց տարազը, նրանց հագուստը վոշ այլ ինչ է, չեթե վոշ զանազան փալասների, կտավների, գործվածքների ու դրամների խառն կույտեր, վորոնց մեջ, վորոնց տակ քրտնաթոր տնքում են վոշ միայն պառափները, այլև ջահել հարսները: Պետք է ասել, վոր ամիսներով այդ փալասները մնում են անլվա, կպած նրանց մարմինն և միջատների առատ աղբյուր ծառայում: Նախանձելի չե և տղամարդկանց հագուստը: Տղամարդիկ, գլխավորապես ճերերն ու տարիքավորները, համարյա թե ճերմակ կտորներից շապիկ չեն հագնում: հագնում են գունավոր չթերից կարած շապիկներ, իսկ

վրայից՝ ինչից վոր պատահի: Յեթե պատահում ե, վոր կտավից, բյազից շապիկ են հագնում, սննդաման պետք ե կապույտ գույնով ներկեն:

Շարունակ կեղտոտ և գարշահոտ վիճակում են լինում նրանց բրդե չուխաները և վոտքերի տրեխներն իրենց «չնաշխարհիկ» գուլպաներով: Լվացքը շատ ուշ-ուշ են ահում, այն ել հաճախ առանց սապոնի և յեռացրած ջրի: Գյուղի չքավոր դասն իր լվացքն անում ե սառը ջրում, գետերում, առուներում և անգամ առանց հարթուկելու: Միանգամայն հակաառողջապահական են նաև տղամարդկանց մորթի-մոթալ փափախները, վորոնք տարվա չորս յեղանակներին մտում են անփոփոխ և բարեհաճում են տիրոջ գլխից իջնել միայն յիկեղեցում ջրորհնեքին և գատկին:

Ուրեմն այսպիսով տեսնում ենք, վոր յեկրոպական տարազը դեռ շատ քիչ քանակով ե մուտք գործել դուրս Այդ քիչն ել իրինց հետ տարել են քաղաքում ապրած, աշխատած անհատներ, վորոնք վերադառնալով դուրս՝ միքանի տարի հագել են այդ հա-

գուստը, մաշել և մնալով գլուղում՝ ստիպված նորից վերադարձել իրենց պատերի «խեր ու բարաքլաթով լի» տարազին:

Գյուղական մեր կուս. և կոմսոմոլիստ ընկերներից շատերը դեռ հագնում են չուխա, ներկած շապիկ, տրեխներ, ծածկում են մոթալ փափախ և այլն և այլն: Մինչդեռ դրանք, վոր գլուղում հին կենցաղի դեմ կոլոդներ են հանդիսաճում, վոչ թե կովել են հին տարազի գործածության դեմ, այլ իրենք ել են կրել այդ տարազը, դժբախտաբար դեռ շարունակում են կրել:

Հին տարազի գոյությունը կենցաղային կարևոր խնդիրներից ե հանդիսանում, և նրա վերացումը կլինի նույնպես կուլտուրական հաղթանակ կուլտուրական հեղափոխության ճակատում:

Չազրայի դեմ սկսած պայքարից հետո միևնույն ժամանակ այդ պայքարը պետք ե ուղղված լինի նաև փափախի, քիթկալի, քորզանդի (յերեսի շոր) և յերեք փեշանի հագուստների դեմ:

ՆՈՐ ԿՆՆՑՈՂԻ ԾԻԼԵՐԸ

Հոկտեմբերյան և Նոյեմբերյան հեղափոխությունները, մեր կուսակցության և կառավարության այս ութ տարվա համառ ու յեռանդուն աշխատանքները չեն անցել ապարդյուն: Մեր լարված աշխատանքն աշխատանքի բոլոր ասպարեզներում, մասնավորապես դյուղական կյանքում, տվել են իրենց շոշափելի արդյունքները: Ութ տարվա ընթացքում չեթե վոչ ամբողջովին, այլ կիսով չափ վերացնել այդ կենցաղը՝ դա անհնարին կլինե՞ր և վեր ամեն տեսակի հնարավորություններից, վորովհետև այդ կենցաղը հազարավոր տարիների կենցաղ է, վորը դյուղացիների համար դարձել է քաղցած տրադիցիա, դժվար խորտակելի կուռք և այսորվա մեր պայքարից՝ ուղղած նրա դեմ, պլուղացին խրտնում, խորթ աչքով է նայում և ափսոսում, վոր վերանում, անհետանում են իր պապերի «չերանելի» սովորություններն ու տրադիցիաները: Սեռ սրա համար էլ բավական դժվար, միանգամայն դժվարին է լեղել մեր պայքարը պլուղում, ուղղված հին կենցաղի դեմ, և

մենք պայքարի մշակված մեթոդներ չենք ունեցել: Վոր գլխավորն է, խորհրդային իշխանությունը և նրա ղեկավար կոմկուսակցությունը մինչև այս վերջին չերեք-չորս տարին հազիվ զբաղված են լեղել մեր չերկրի քաղաքական, տնտեսական, շինարարական և այլ աշխատանքներով: Իհարկե, դժբանք էլ կուլտուրական աշխատանքներ են, վոր վոչվոք չի կարող ժխտել: Յիվ այսոր, յերբ մեր տարած աշխատանքների բոլոր ասպարեզներում հասել ենք վորոշ նպատակի, հասել նախապատերազմյան շրջանին, դեռ միքանի բնագավառներում անցել այդ շրջանից, մեր կուսակցությունը, խորհրդային իշխանությունը իր աշխատանքի, իր պայքարի բանն ու բրիչն ուղղում է դեպի մի այլ ֆրոնտ, վորը պակաս չափով կարեմի այլ ֆրոնտ, վորը պակաս չափով կարեկուլտուրական հեղափոխությունն է, վորի պահանջն այժմեական է և հրատապ: Մեր աշխատավոր մասսաները, մասնավորապես դյուղական, իրենց քաղաքական, տնտեսական, շինարարական և այլ ֆրոնտներն ապահովելու հետ միասին՝ այսոր նրանք ծա-

րավի յեն կուլտուրական հեղափոխութեան: Հին կենցաղը, հին գիրքը, հին արվեստն ալլևս չեն բավարարում ու շարժում մեր նոր աճող սերնդի հուզական աշխարհը, վորն այսոր ուզում է թաղել նոր կենցաղը և նրա գերեզմանի վրա ստեղծել, կառուցել նոր կենցաղ, նոր կյանք և այդպիսով պոզիվ դնել սոցիալիզմի ճանապարհի վրա:

Այսոր այդ նոր սերնդի միտքը, ստեղծագործական թափը շարժվել է տեղից և ցանկանում է ստեղծագործել, շինել, կառուցել իր սեփական կուլտուրան, իր իսկ արվեստը և ապրել ու շնչել նրանով:

Ահա այս կարևոր, այս չափազանց եյական խնդիրների ու յերևույթների վրա պիտի լուրջ ուշադրութեան դարձնենք, և մի շարք համապատասխան մարմիններ ժամանակին, առանց ուշացնելու պետք է ուժեղացնեն կուլտուրական հեղափոխութեան ճակատում տարվելիք պայքարի նպատաստութեանները, սրեն նրա ղեկները և մարդեն այդ ճակատում: Կովող մարտիկներին:

Պետք է ասել ու շնչտել, վոր նոր կենցաղի ծրելն արդեն յերևում են, և հին կեն-

ցաղը խոշոր ճեղքվածք է ստացել: Այսոր թե քաղաքում և թե գյուղում մենք տեսնում ենք ծաղուկ, խալաթով, յեկեղեցով պսակների, հարսանիքների կողքին կարմիր հարսանիքներ: Չնայած վոր այդ հարսանիքներն իրենց բնույթով, իրենց եյութեամբ նոր են և թերություններ ունենդեռ, բայց նրանք մերն են, մեր ցանկացածը, մեր աշխատանքի ծրելը, մեր համառ պայքարի ծաղիկները: Բացի դրանից, մենք տեսնում ենք կարմիր թաղումներ, կնուցներ, հակակրոնական ագիտացիաներ, անհավատների խմբակների կազմակերպում, յեկեղեցիներն ակումբների վերածելը և այլն:

Ահա նոր կենցաղի ծրելը, նրանց աճումը և նոր կենցաղի հաղթանակի գրավականը:

ԿՈՒՆՏՈՒՐՈՎԱՆ ՀԵՂԱՓՈՒՅՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԾԻՐ
ԲՆՆՈՎԸ

Գյուղում հին կենցաղի դիմ կռվելու, կոմմունիստական դաստիարակութեան մղուցընելու, գյուղը հիմնովին դարձնելու խոր-

հըրդային գյուղ՝ ահա դա լինելու յե կուլ-
տուրական հեղափոխությունը պուզում և
այդ հեղափոխության համար մղվելիք լուրջ
ու համառ պայքարի կարմիր բանակին
զինվորագրվելու ամենաառաջին պարտա-
կանությունն ընկնում և գյուղում աշխա-
տող կոմսունիստ և կոմյերիտ ընկերների
վրա, և նրանք պետք և լինեն այդ լուրջ
պայքարի ավանգարդը, նրա դրոշակակիրը:
Ապա սրանց թիկունքում պետք և վստահ,
աննկուն կերպով կանգնած լինին գյուղ-
թղթակիցները, բատրակները, չքավորները
և անկուսակցական լերիտասարդությունը և
այն անհատ կուլտուրական ուժերը, վորոնք
դեմ են հին կենցաղին և ուզում են, վոր
հաղթանակի նոր կենցաղը:

Մեր կուսակցության բարձր որդաններն
անհրաժեշտ ղեկավարությունը պիտի ու-
ժեղացնեն և այժմանից զբավեն կուլտու-
րական հեղափոխության ղիրքերը:

ԻՆՉՊԵՍ ԿՈՎԵԼ ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՅԵՎ ԱՆԿՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԵՍ ՀԱՆՈՒՆ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆ ՇԵՂԱՓՈՒՈՒԹՅԱՆ

Գյուղում կուլտուրական հեղափոխու-
թյուն կատարելու համար նախ և առաջ
պետք և կովել այն անկուլտուրականու-
թյան, հետամնացության դեմ, վոր գոյու-
թյուն ունի գյուղում և ներկայումս ևլ հու-
մառ կերպով խոշոր խոչընդոտ և հանդիսա-
նում մեր սոցիալիստական, սոստեսական,
կուլտուր-կրթական և այլ շինարարական
աշխատանքների բնագավառում: Իսկ ան-
կուլտուրականության ու հետամնացության
դեմ կովելու, վերացնելու համար նախ և
առաջ, առաջին հերթին պետք և կրակն
ուղղել անզրագիտության դեմ, պայքարը
տեղափոխել այդ կարևորագույն Ֆրոնտը:
1926 թ., 10. Միության Կենտվիճքյուրոյի
տվյալների համաձայն, 10. Հայաստանում
ազգաբնակչության թիվը կազմում էր
658,360. հոգի, վորից անզրագիտները կազ-
մում էին 75 տոկոս:

Այնպես վոր մինչև վոր զգալի չափով չը-
կարողանանք վերացնել անգրագիտութիւն-
նը, ապա յիրքեք չենք կարող կռվել հին
կենցաղի, հետամնացութիւնն ու անկուլտու-
րականութիւնն դեմ և գլուղում կատարել
կուլտուրական հեղափոխութիւն: Հեղա-
փոխութիւն, վորն ուժեղ թափով հպաս-
տելու չե գլուղի մեքենայացմանը, կոպե-
րացմանը, կոլլեկտիվ տնտեսութիւնների
զարգացմանը և, վերջապես, գլուղի ինքուս-
տրիացմանը:

Իհարկե, այս պայքարում այս աշխատանք-
ներն իր հաղթանակին հասցնելու համար
խոշոր զօվարութիւններ կան մի կուսակ-
ցութեան և աշխատավոր մասսաների առաջ:
Յեւ վորպեսզի զօվարութիւնները չվազեն,
խոչընդոտներն արագ կերպով հաղթահար-
վին, ուստի պետք է հրատապ և լուրջ կեր-
պով մտածել գլուղում աշխատող կադրերի
պատրաստման և վերապատրաստման մա-
սին, վորոնք պետք է հանդիսանան կուլ-
տուրական հեղափոխութեան անձնավեր մար-
տիկները, հին գլուղի վերացման և նորի
ստեղծման հմուտ ճարտարապետները, նրա
բանն ու բրիչը:

Ամենից առաջ անգրագիտութեան, հին
կենցաղի վերացման, կուլտուրական հեղա-
փոխութեան, կուլտ-արշավի և նոր կենցաղ,
նոր պուղ ստեղծելու համար տարվող պայ-
քարի ամենաառաջին մարտիկներն — ավան-
գարդը՝ պետք է հանդիսանան գլուղական
կոմյերիտականները, պիոներները, պատժո-
ղողները, ուսուցիչները և մի շարք հասա-
րակական կազմակերպութիւններ ու որ-
դաններ, վորոնց մասին մենք իր տեղում
կխոսենք:

Պայքարը, կրակը գլուղում ամենից ա-
ռաջ պետք է ուղղել այն կոմմունիստների,
կոմյերիտականների, պատգամավորուհիներ-
ի, բատրակների, չքավորների և այս կոմ
այն հիմնարկում աշխատող անձանց դեմ, վոր-
ոնք դեռ չեն թողի հին, պապենական,
Աբովյանի և Պոռչյանի եպիսոպոս կենցաղը
և այսոր չեն ապրում նոր կենցաղով, Հոկ-
տեմբերի բերած սովորութիւններով ու
բարիքներով:

ԿՈՒՆՏՐԱԿՏԱՆ ՀԵՂՔՓՈՒՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԽՐԺԻԹ-
ԸՆԹԵՐՑՄԱՐՆՆԵՐԻ ԱՆԵՒԻՔՆԵՐԸ

Անգրագիտութեան վերացման, հին կեն-
ցաղի դեմ կռվելու և կուլտուրական հեղա-

վոխութիւնն կատարելու գործում, գլխավորապէս գլուղում խոշոր և անհետաձգելի դեր ու յանելիքներ ունի կատարելու խրճիթ-ընթերցարանը: Խրճիթ-ընթերցարանը գլուղում վոչ այլ ինչ է, չեթե վոչ մի կուլտուրական ոջախ, լուսավորութիւն տարածող մի վայր, վորից պետք է իրենց քաղաքական, գիտական, կրթական և գեղարվեստական հոգևոր սնունդն ստանան գյուղի հոծ մասսաները:

Խրճիթ-ընթերցարանները պետք է կանգնեն իրենց կոչման բարձրութեան վրա և իրօք վոր դառնան մեր սոցիալիստական շինարարութեան, կուլտուրական հեղափոխութեան և դասակարգային պայքարի զինանոցները գլուղում:

Մինչև այսօր ել մեր խրճիթների, չեթե չասենք 90 տոկոսը, գոնե 80—75 տոկոսը կանգնած չեն իրենց կոչման բարձրութեան վրա: Նրանք որբերով, շաբաթներով փակված են չեղել, նրանց վարիչներն ել իրենց քեֆին, ինչ ուզել են, այնպես արել են: Կան խրճիթներ, վորոնք քաղաքական գրականութիւնից զուրկ են: Իսկ կան այնպիսի-

ները, վորոնց յիղած գրքերն ել դանվում են սրա նրա մոտ և չերբեք չեն բարեհաճում վերադարձնել խրճիթ: Կան, գոյութիւն ունեն նաև այնպիսի խրճիթներ, վորոնք գրքեր բոլորովին չունեն, բավական քիչ թերթեր են ստանում, չունեն վոչ մի անկուռն, պատի թերթ լույս չեն ընծայում, չեթե լույս ել ընծայում են, այն ել տարեկան 2—3 անգամ, այն ել տոն որերը և այլն և այլն: Այս չկրեւոյթը բավական խոշոր բաց և դատապարտելի թերութիւնն է, վորի դեմ պետք է պայքարել և գործի գըլուխ դնել ձեռննաս, հմուտ և գործունչ ընկերների: Տասնյակ խրճիթ-ընթերցարաններ ծառայում են գուտ վորպես նարդիխանաներ, դոմինոյի և այլ խաղալիքների վայրեր, մաշավանդ՝ վորպես հեքիաթ պատմելու վայրեր, ուր ծերունիները մեր յերիտասարդութիւնն աշխատանքից կտրելով, գլխավորապէս բավական թվով կոմմունիստների և կոմյերիտականների՝ գլխներին հավաքած՝ առավտից, մինչև չերեկո հեքիաթներ են պատմում այս կամ այն դելի, վիշապի կամ թագավորի մասին: Յեկ

դժբախտաբար, այս բոլորի մասին դիտին սովյալ դավառի քաղաքավարները, սակայն վոչ մի միջոց ձեռք չեն տունում այդ բացերը վերացնելու: Ընդհակառակը, կան դավառային քաղաքավարչութուններ, վորոնք միայն և միայն զբաղված են դավառի կենտորոնում ներկայացումներ կազմակերպելով և աշխատավորութունը, մեր մատուց սերունդին կերակրելով «Ուշ լինի-նուշ լինի», «Պըլը Պուդի» և նման հին, խալտուրային պիեսներով: Այդ ընկերները լայաղ չեն անում կենտորոնից շարժվելու, շրջելու շըրջանները, գյուղերը և ուսումնասիրելու քաղաքային աշխատանքները: Աշխատանքները, վորոնք իրենց անմիջական աշխատանքների ուղի ու ծուծն են կազմում:

Թվածս բոլոր բացերը վերացնելու և խըրճիթ-ընթերցարանները, բառիս լայն իմաստով, իրենց կոչման բարձրության վրա դնելու համար պետք է խրճիթվարները լինեն հմուտ, քաղաքականապես պատրաստված և յեռանդուն: Գավթաղաքավարչութունները պետք է դուրս գան կարևորատային՝ կալյոննի ղեկավարման ձևերից, և,

վոր գլխավորն է, գլխաղաղաքավարչութունն ևլ պետք է ուժեղացնի իր անմիջական հսկողութունը և փոխի դիրեկտիվների ու հրահանգները շարուն, անպորժնական ձեռք և անցնի գործնական, արդյունավետ ձևերի ու միջոցների և խրճիթների անելիքները, նրանց վրա դրված հեղափոխական պարտականութուններն իր կոչման բարձրության վրա դնի և այդպիսով խրճիթ-ընթերցարանները դարձնի պուղի կուլտուրական, քաղաքական և ուղղական կյանքի շտաբներն ու վորրանները:

Խրճիթ-ընթերցարանի միջոցով է, վոր մեր աշխատավոր գյուղացին պետք է ծանոթանա, սովորի իր անտեսությունը, հողը, այգին և այլն և այլն նոր տեխնիկայի, գիտության խոսքով ու խորհրդով մշակելու ձևերի հետ: Խրճիթ-ընթերցարաններն են, վոր խթան են հանդիսանալու գյուղական աշխատավորությանը լծելու և մասնակից դարձնելու մեր սոցիալիստական և կուլտուրական շինարարությանը: Այնպես վոր չափազանց խոշոր են խրճիթ-ընթերցարանների դերն ու անելիքները հին գյուղը քան:

դելու և նորը կառուցելու դժվարին, բայց վսեմ գործում:

ՊՈԼԼԵԿՏԻՎ ՏՆՏԵՍԱԻԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՅԵՎ ԼՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՅՈՒՄԸ

Գյուղի սոցիալիստական շինարարության կուլտուրական հեղափոխության, գյուղատնտեսության վերակառուցման և, վերջապես, գյուղը-սոցիալիզմի ճանապարհի վրա դնելու ամենահիմնական, ամենատաաջին նախապայմանը հանդիսանում են կոլլեկտիվ տնտեսությունները, նրանց կազմակերպումը և ուժեղացումը:

Ահա, հենց այդ պատճառով է, վոր մեր կուսակցությունն իր ուշադրությունն ամենազգիլաբար կեսը դարձրել է դեպի կոլլեկտիվ տնտեսությունների կազմակերպումն ու լայնացումը և կոլլեկտիվ տնտեսության ծավալման աշխատանքները:

Մեր կուլտնտեսությունների մեջ մտած են և մտնում են չքավոր գյուղացիներն ու բատրակները: Մի բան, վոր մեր կուսակցության քաղաքականությունն է և դարդիսում է նրա ելույթունից և սկզբունքներից: Սակայն, դժբախտաբար, կոլլեկտիվ տնտեսությունների անդամների համարյա

75 տոկոսն անգրագետ և կիսոգրագետներ են: Խորհրդային Հայաստանում կան 270 կուլտնտեսություններ, վորոնք ընդգրկում են 28,000 շունչ, և ահա դրանցից մոտ 20 հազարն անգրագետներ են: Իսկ նման կուլտընտեսությունները կաճեն ու կզարգանան բավական գանդաղ կերպով և այդպիսիները լրիվ կերպով չեն կարող լինել սոցիալիզմի-կոմունիզմի առողջ բջիջները, չեն կարող ուժեղ թափով նպաստել գյուղի սոցիալիստական շինարարությանը, գյուղը դնել ինդուստրիացման ճանապարհի վրա: Իհն 1920 թվին ընկ. Լենինը կոմսոմոլի 3-րդ համագումարում ասել է. «Անգրագետների չերկրում չի կարելի կոմունիստական հասարակակարգ ստեղծել...», դրա համարել այսոր ել ավիլի, քան չիրբևե, մեր կուսակցությունն իր ամբողջ ուշադրությունը, իր ուժերի մաքսիմումն ուղղել է դեպի կուլտուրական ֆրոնտը, դեպի անգրագիտության վերացման գործը:

Ուրեմն, վորպես այդպիսին, մեր լուսավորության, կուլտ-կրթական բարձր որգանները պետք է մտածնեն և աշխատեն, վոր խոշոր կուլտնտեսություններին կից, ինչպես դա արվում է Ռուսաստանում,

կազմակերպվեն լիկկայաններ, կուլտֆոն-
դերի միջոցներով, անգրագիտութունը վե-
րացնելու համար: Կուլտնտեսութուններին
կից կազմակերպված կամ կազմակերպվելիք
լիկկայաններում կարող են սովորել նաև
այն գյուղացիները, վորոնք վաղ թե ուշ
մտնելու յեն և ցանկութուն ունեն մտնե-
լու կուլտնտեսութունների մեջ: Յեթե ու-
զում ենք ունենալ լավ, գիտակից և որի-
նակելի կուլտնտեսութուններ, ապա պետք
է աշխատենք, վոր վոչ մի անգրագետ ան-
բամ չլինի նրանց մեջ:

**ՓՈՎՅՐԸ ՅԵՎ ՆՐԱՆՑ ԱՆՆԻՔՆԵՐՆ ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒ-
ԹՅՈՒՆ ՎԵՐԱԾՄԱՆ ԱՍՊՈՐՏՈՒՄ**

Անգրագիտության վերացման հսկա գոր-
ծում գյուղփոկերն ել ունեն խոշոր անե-
լիքներ: Փոկերի գործն ու անելիքը հո մե-
նակ նա չի, վոր նա հավաքի և բաժանի:
Վոչ նա, փոկը պետք է իր միջոցներից
ոգնության հասնի լիկկայաններում սովո-
րող չքավորներին և բատրակներին գրկնա-
կան և այլ պարագաներ մատակարարելով:
Փոկը և գյուղական այլևայլ որդանները,
կազմակերպութունները, ուսուցիչը, բժիշ-
կը և գյուղում աշխատող ինտելլիգենտ ու-

ծիրը՝ բոլորը միասին ձեռք-ձեռքի տված
պետք է լծվեն անգրագիտության, հին կեն-
ցաղի վերացման, կուլտուրական հեղափո-
խության և նոր կենցաղ, նոր կարմիր գյուղ
կառուցելու աշխատանքներին:

Դժուրատաբար շատ փոկեր չեն հասկա-
ցիլ և ներկայումս ել չեն հասկանում ի-
րենց կոչումը, իրենց անմիջական ֆունկցի-
աներն ու պարտականութունները և մի-
այն գրագված են տարին բոլոր բաշխելով
ու գանձելով: Նրանք գյուղի կուլտուրա-
կան աշխատանքներին բոլորովին չ'ն ոգ-
նում: Եթե ոգնում ել են, այն ել բավա-
կան մեծ դժվարութուններով ու դալմա-
ղալով: Տասնյակ դեպքեր են պատահել,
յերբ գյուղի չքավորի չիրեխան կամ բառ-
բակը փոկից խնդրել են նպաստ տեսրի կամ
զբքի համար, փոկի նախագահն անպատաս-
խ սնատու խոսքերով նրանց մերժել է և
այլն: Որչինակներ շատ կան:

Այնպես վոր կուլտուրական ֆրոնտում,
անգրագիտության վերացման գործում խո-
շոր աշխատանք ունեն կատարելու փոկերը:
Այդ բանը պետք է լավ հասկանան ու ըմ-
բունեն փոկերը, մասնավորապես նրանց նա-

խագահները, և միանգամից թողնեն այն կազմունի, չկամ ու դիկտատորական ձևն ու մտտեցումը, վոր մինչև այսօր գոյությունն է ունեցել:

ՊՍԾՓՈՂՈՎՆԵՐԸ ՅԵՎ ԿՈՆԱՆԾ ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐՇՈՒՄԸ

Մեր գյուղերում կանանց անգրագետները տակոսն ավելի խոշոր և, քան տղամարդկանցը. դրա պատճառն, իհարկե, միզ բոլորիս հայտնի յե: Յերբեք անտեղի չի ասել ընկ. Լենինը, վոր «առանց կնոջ մասնակցության չենք կարող սոցիալիզմ կառուցիլ»: Ուրեմն պարզ է, վոր կինը ոլնոք է դառնա գրագետ, բանիմաց: Դրա համար ել մեծ ուշադրություն պետք է դարձնենք կանանց միջից անգրագիտությունը, հին կենցաղը, սնտախապաշտությունը, կրոնական հավատը վերացնելու աշխատանքների վրա: Յեթե վերոհիշյալ բացերը, յերևութները չվերացնենք, այն ժամանակ մեր կուսակցությունը, խորհրդային իշխանությունը խոշոր դժվարությունների առաջ կ'սնգնած կլինեն գյուղերում, սոցիալիստական շինարարության աշխատանքների բնագավառում:

Ահա դրա համար ել թե կենտրոնական բանագեղջրաժինը, թե գավառում, շրջանում ու գյուղում աշխատող կուսկազմակերպությունները, կուսընկերները, կոմյերիտականները և գյուղական այլ կազմակերպություններ, պետք է լուրջ ուշադրություն դարձնեն պատժողովների մեջ տարվելիք աշխատանքների վրա: Բոլոր անգրագետ և կիսագրագետ պատգամավորուհիները, նրանց հետ նաև աշխատավոր կանայք, պետք է մտնեն լիկկայանները և վերացնեն իրենց անգրագիտությունը: Բայց և այնպես, ատաջին հերթին կանանց անգրագիտության վերացման գործում խոշոր տեղը բռնում են պատժողովները:

ԿԻՆՈՆ ՅԵՎ ԿՈՒՆՏՈՒՐՈՎԱՆ ՀԵՎԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ

Գյուղի աշխատավորական մասնաների անկուլտուրականությունը, հին կենցաղը հիմնովին փոխելու, հեղաշրջելու և նոր կենցաղ, կուլտուրական հեղափոխություն առաջ բերելու գործում հսկայական և անդուգական անելիքներ ունի կինը:

կինոյի հեղափոխական, նոր կենցաղային և դաստիարակչական նկարների միջոցով և, վոր մեզ կ'աջողվի բազմաթիվ նորութուններ տանել գյուղը, կովել սպիտության, անկուտուրականության և հին, ֆլասակար ու այլանդակ կենցաղի դեմ և առաջ բերել մեր բոլորիս ց նկացած կուտուրական հեղափոխութունը: Հեղափոխութուն, վորը հեղաշրջելու չի մեր բոլոր աշխատանքները, վոր տանում ենք և տանելու յենք սոցիալիստական և կուտուրական շինարարության ասպարիզում:

Համապատասխան որգանները պետք և ուշադրութուն դարձնեն այս միակ կուտուրական միջոցի վրա և հնար չեղածին չափ՝ անցնեն մեր յերկրի կինոֆիկացիայի գործին: Իսկ այն հին, սոցիալապես և հասարակականապես արժեք չներկայացնող նկարների մուտքն անպայման արգելել դեպի գյուղ, վորոնք միայն և միայն այլասերում և ֆլասակար ու հիվանդոտ սովորություններ են տանում դեպի գյուղ: Ուստի մեր լողունգը պիտի լինի՝ ՎԵՐՈՒՅԻՆԵՑ դեպի գյուղը:

ՌԱԳԻՈՆ ՎՈՐՊԵՍ ԱՄԵՆԱՌՈՐ ԽԹԱՆՆԵՐԻՑ ՄԵՎԸ ԿՈՒՏՈՒՐԱԿԱՆ ՀԵՂԱՓՈՒՄԻՑԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ՝

Կասկածից միանգամայն դուրս և, վոր կինոյից հետո գուցե և առաջինն և ուսուցիչ, վոր կոչված և հեղաշրջելու նահապետական գյուղն իր բազմաթիվ սովորութուններով, նիստուկացով, աղաթներով և այլն և այլն ու նրա անփառունակ ալիքակների վրա կառուցելու, ստեղծելու աշխատավոր դասակարգի, խորհրդային իշխանության ցանկացած նոր՝ կարմիր գյուղը: Ռադիոն խոշորագույն անելիքներ ունի գյուղական մասսաների կուտուրական կյանքի վերելքի աշխատանքներում: Նա չի, վոր լսանվորական, հեղափոխական կենտրոններից շարունակ գյուղ և բերելու թարմ լո բեր, կուտուրա, գիտութուն, նոր խոսք, նոր կենցաղ, նոր նիստուկաց և վերջապես կուտուրական հեղափոխութուն և մի նոր դեմք՝ կովելու հնի դեմ:

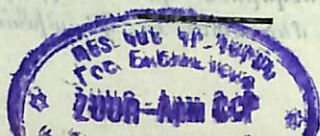
Մորհրդային Հոյաստանի գյուղերը դեռ 7—10 տոկոսով են պատած ուղիորոցանցով: Շատ քիչ գյուղերում կան սովորականներ, վորոնց մեծ մասն էլ, քիչախտաբար,

փչացել են և չեն աշխատում, շնորհիվ նը-
րան, վոր չունենք ռադիո հրահանգիչներ,
վոր շրջին գյուղերը և փչացած ռադիոապ-
ուարտաները կարգի բերին:

Ռադիոստուգիան և համապատասխան
բարձր որդանները պետք է մտածեն և հո-
գան, վոր մոտ ապագայում մեր չեղկրի
ռադիոֆիկացիայի գործը շուտ և արագ
գլուխ բերվի:

Վերջացնելով մեր խոսքը կուլտուրական
հեղափոխության և կենցաղային խնդիրնե-
րի մասին, նորից ենք շեշտում, վոր գյու-
ղի կուլտուրական կյանքը, կուլտուրական
հեղափոխությունը պահանջում է լավ, ո-
րինակելի խրճիթ ընթերցարաններ, բավա-
կանաչափ մասսայական-հանրամատչելի
զբաղանություն, թատրոն, կինո, ռադիո և
գյուղում աշխատող հմուտ ու չեռանդուն
ընկերների կազմեր:

Ուրեմն բոլորս դեպի կուլտուրական հե-
ղափոխություն, դեպի սոցիալիզմի կառուց-
ման անհեռաձգելի աշխատանքների ֆրոնտը:

ԿԻՆԸ 12 ԿՈՊ. Մ. (1³/₄ մամուլ)

807

ԿԻՆ 12
807 0

Г. Казарян

Культурная революция и бытовые задачи в деревне

Госиздат ССР Армении
Эривань — 1930

8(47.92)

2-68

« Ազգային գրադարան

№ 0192425

